

Monipuolinen kielitaito on eduksi niin pienten yritysten arkipäivässä kuin akateemisella uralla etenemisessäkin

Sabine Ylönen

Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielitutkimuksen keskuksen FinGer-projektissa (German as a vehicular language in academic and business contexts in Finland) tutkittiin eri kielten roolia Suomen yliopistoissa ja yrityksissä. FinGer-tutkimus kohdistui erityisesti saksan kielen nykyiseen rooliin Suomessa akateemisena ja talouden kielenä, mutta tutkimuksessa selvitettiin yleisemminkin eri kielten roolia näillä aloilla. Tässä kirjoituksessa käsitellään yhteenvedonmaisesti tutkimuksen tuloksia niiltä osin, kuin ne koskevat juuri yleisiä asenteita eri kieliä kohtaan sekä eri kielten käyttöä yliopistoissa ja yrityksissä Suomessa.

Monipuolista kielitaitoa on perinteisesti arvostettu Suomessa. Viime aikoina huoli suomalaisten kielitaidon heikkenemisestä ja kapenemisesta on kuitenkin lisääntynyt niin Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry:ssä (Saarinen 2008), poliitikkojen keskuudessa (Eduskunta 2009) kuin Elinkeinoelämän keskusliitto EK:ssa (2010). Tuntuu siltä, että kansainvälistymisen seurauksena muita vieraita kieliä kuin englantia onkin opiskeltu yhä vähemmän, mikä on selvästi ristiriidassa EU:n monikielisyystavoitteiden ja työelämän kielitaitotarpeiden kanssa. Euroopan komission toimeksiantamasta selvityksestä kävi ilmi, että tuhannet eurooppalaiset pienet ja keskisuuret yritykset menettävät kauppoja heikon kieli- ja kulttuuritaidon takia (CILT & InterAct International 2006). Tämän selvityksen seurauksena Euroopan komissio asetti yritysfoorumin, joka laatii suosituksia monikielisyuden kehittämiseksi (Business Forum 2008) ja 2010 ilmestyi ”Kielistrategiaopas EU:n yrityksille” (Euroopan Komissio 2010). Myös Suomen ”Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategiassa 2009–2015” korostetaan, että kansainvälisyyden perustaitoihin kuuluvat vuorovaikutustaidot, hyvä kielitaito ja monipuolinen kulttuuriosaaminen (Opetusministeriö 2009: 20).

FinGer-projektin kyselyt tehtiin vuonna 2009 korkeakoulujen henkilökunnalle (n. 3600 vastausta) sekä vuonna 2010 suomalaisille yrityksille (n. 600 vastausta), vastausprosenttien ollessa n. 17 molemmissa kyselyissä. Vastaavanlainen kysely lähetettiin jo vuonna 2008 yliopisto-opiskelijoille (n. 3500 vastausta), mutta tässä kirjoituksessa keskitytään erityisesti näihin kahteen työelämään liittyvään kyselyyn. Kyselyihin vastasivat henkilökunnan jäsenet kaikista Suomen yliopistoista, ja vastaajat edustivat eri aloja ja henkilökuntaryhmiä. Yritysten osalta tuli vastauksia kaikkien toimialojen suurilta, keskisuurilta ja pieniltä yrityksiltä, ja vastaajat edustivat niin ikään eri henkilöstöryhmiä. Molemmissa ryhmissä yli puolet vastaajista oli 30–49-vuotiaita. Yritysten henkilökunta oli kuitenkin keskimäärin vanhempaa, koska niissä suurin ikäryhmä (35 %) oli 40–49-vuotiaat verrattuna yliopistojen henkilökuntaan, jossa suurimmassa ikäryhmässä (30 %) oltiin keskimäärin 10 vuotta nuorempia. Yliopistokyselyssä tuli eniten vastauksia Helsingin ja Jyväskylän yliopistoista sekä Lappeenrannan teknillisestä yliopistosta ja aloittain matemaattis-

luonnontieteellisilta aloilta sekä hallinnosta ja humanistisilta aloilta. Yli kaksi kolmasosaa vastauksista tuli tutkimus- ja opetushenkilökunnalta (sisältäen professorien vastauksia yhteensä 70 %). Yrityskyselyssä valtaosa vastauksista (lähies 70 %) tuli 1–10 työntekijän mikroyrityksiltä eri puolilta Suomea. Tässä mielessä tutkimuksemme onkin ainutlaatuinen, koska mikroyrityksiä koskevia kyselyjä ei ole aiemmin tehty Suomessa. Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n kyselyssä tiedusteluun ei ollut mukana esimerkiksi alle 30 henkilön yrityksiä (2010: 4), vaikka mikroyrityksiä on prosentuaalisesti Suomessa eniten (94,5 % vuonna 2009, ks. Tilastokeskus 2010: 6). Lähies kaksi kolmasosaa vastauksistamme tuli kaupan ja muiden palvelujen aloilta (yhteensä 63 %) ja 62 % edusti yrityksen ylintä johtoa, mikä selittyy mikroyritysten suurella osallistumisella kyselyyn.

Sekä yliopistojen että yritysten henkilökunta piti kyselyjen perusteella monipuolista kielitaitoa tärkeänä. Yliopistohenkilökunnan asenteet monikielisyyttä kohtaan olivat kuitenkin myönteisempiä verrattuna yritysten henkilökuntaan. 93 % yliopistohenkilökunnasta ja 75 % yritysten vastaajista piti eri kieliä *erittäin tärkeänä* tai *tärkeänä*. Molemmissa ryhmissä korostui englannin kieli, mutta muidenkin kielten tärkeyttä painotettiin, kuten avoimista kommentteista käy ilmi:

- *Englanti on tiedemaailman kieli, mutta käytännössä vieraiden kielten osaaminen vaihtelee eri maissa suuresti. Englannilla ei pärjää yksin. Vähäisestäkin kielitaidosta eri kielissä on suurta apua myös tiedemaailman epävirallisissa ympyröissä. Ymmärtämällä edes hiukan eri kieliä voi paremmin sukkuloida verkostoissa ja myös muilla kielillä kuin englannilla raportoidun tutkimuksen tuntemus olisi tärkeää.* (1951, nainen, Oulun yliopisto, humanistinen ja taideala, opetus- ja tutkimushenkilökunta)
- *Auttaisi/helpoittaisi jos osasi sujuvasti 3-5 eri kielitääidinkielen lisäksi. 95% asiakkaista on ulkomaalaisia.* (1966-70, mies, Lappi, pieni yritys, muut palvelut, työntekijä)

Molemmissa ryhmissä lähies kaikki vastaajat käyttivät suomea ja englantia ja 73 % vastaajista ruotsia ainakin jonkin verran työelämässä. Toiseksi eniten käytetty vieras kieli englannin jälkeen oli saksa, joka käytti 46,3 % yliopistojen ja 39,9 % yritysten henkilökunnasta. Ranska, venäjä ja espanja olivat seuraavaksi käytetyimpiä kieliä (ks. taulukko 1).

Taulukko 1. Eri kielten käyttö työelämässä

	Yliopistojen henkilökunta	Yritysten henkilökunta
Suomi	97,7 %	96,9 %
Ruotsi	73,0 %	73,3 %
Englanti	98,9 %	93,1 %
Saksa	46,3 %	39,9 %
Ranska	23,0 %	14,2 %

Venäjä	12,6 %	10,5 %
Espanja	11,2 %	7,8 %

Ensimmäisen ja toisen vieraan kielen käytön ero on kuitenkin huikea, jos vastauksia tarkastellaan niiden päivittäisen ja viikoittaisen käytön mukaan (ks. taulukko 2). Mielenkiintoista tässä on se, että ero on hieman pienempi yritysten kuin yliopistojen henkilökunnan arjessa: yrityksissä englantia käytettiin keskimäärin vähemmän ja saksaa enemmän.

Taulukko 2. Eniten ja toiseksi eniten käytettyjen vieraiden kielten päivittäinen ja viikoittainen käyttö työelämässä

	Yliopistojen henkilökunta	Yritysten henkilökunta
Englanti	87,8 %	65,6 %
Saksa	7,5 %	9,4 %

Yliopistohenkilökunnan osalta suomi oli eniten puhuttu kieli (95 %) ja englantia käytettiin eniten lukemiseen (96 %). Noin 90 % vastaajista käytti molempia kieliä lukemiseen, kirjoittamiseen, puhumiseen ja kuuntelemiseen. Muissa kielissä lukeminen sen sijaan oli selvästi käytetyin, ja kirjoittaminen vähiten käytetty kielitaidon osa-alue.

Yrityksissä suomi oli kaikissa tilanteissa eniten käytetty kieli (n. 80 %). Englanti oli toiseksi käytetyin kieli, mutta sitä käytettiin selvästi vähemmän kuin suomea ja selvästi enemmän kuin ruotsia. Suomea käytettiin eniten yritysten sisäisessä viestinnässä (yli 80 %), kun taas englantia (n. 50 %), ruotsia (yli 20 %) ja saksaa (lähes 10 %) käytettiin sekä kirjallisesti että suullisesti suhteellisesti enemmän kuin suomea yritysten välisessä viestinnässä. Muiden kielten käyttö oli kokonaisuudessaan minimaalista, koska yhteistyö ja kauppa ulkomaisten ja ulkomaalaisten kanssa tapahtuu usein englannin kielellä:

- *Meillä on yhteistyökumppaneita ympäri maailmaa ja mikäli mahdollista käytämme paikallista kieltä - muutoin englantia.* (1976-1980, nainen, Uusimaa, pieni yritys, kaupan toimiala, työntekijä)

Käsityksiä eri kielten merkityksestä tulevaisuudessa kysyttiin molemmissa ryhmissä eri tavalla. Yliopistohenkilökunnalta kysyttiin *Parantaako kielitaito mielestäsi nuorempien sukupolvien työnsaantimahdollisuuksia alallasi?* ja yrityksiltä *Tuleeko seuraavien kielten merkitys mielestäsi kasvamaan toimialallasi tulevaisuudessa?* Englanti arvioitiin molemmissa ryhmissä tärkeimmäksi tulevaisuuden kieleksi (yliopistot yli 90 % ja yritykset yli 70 %). Toiseksi, kolmanneksi ja neljänneksi tärkeimpien kielten järjestys erosi kuitenkin ja oli yliopistojen henkilökunnan mielestä *ruotsi – saksa – venäjä*, ja yritysten vastaajien mielestä *venäjä – saksa – ruotsi*. Paikoille 5–7 sijoittuivat yliopistojen henkilökunnan mielestä ranska, espanja ja italia, kun taas yritysten vastaajat mainitsivat tässä kiinan, espanjan ja ranskan. Yritysten henkilökunta suhtautui erityisen epäilevästi ruotsin kielen merkitykseen: 47 % arveli, että ruotsin merkitys ei tule kasvamaan tulevaisuudessa, kun vain 9 % yliopistojen henkilökunnasta oli sitä mieltä, että ruotsi ei paranna nuorempien sukupolvien työnsaantimahdollisuuksia. Näitä vastauksia ei voi kuitenkaan suoraan verrata toisiinsa, koska ruotsi voi toki parantaa nuorempien sukupolvien työnsaantimahdollisuuksia myös

yritysmaailmassa vaikka ruotsin merkitys ei kasvaisikaan tulevaisuudessa.

Yrityksille tehdyn kyselytutkimuksemme tulos eroaa Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n suorittamasta kyselystä, jossa tulevaisuuden kielitaitotarpeet arvioitiin suurimmaksi venäjän osalta, jonka jälkeen toiseksi sijoittui portugali, kolmanneksi kiina ja neljänneksi espanja. Englanti sijoittui tässä vasta viidenneksi, saksaksi kahdeksanneksi ja ruotsiksi kymmenenneksi. (Elinkeinoelämän keskusliitto EK 2010: 13.) Myös tämänhetkisten kielitaitotarpeiden osalta EK:n kysely erosi hieman yrityskyselystämme. Vaikka samoja kieliä mainittiin ensimmäisten joukossa ja englanti sijoittui molemmissa kyselyissä ykköseksi ennen ruotsia, yrityskyselyssämme saksalla ja ranskalla oli suurempi merkitys kuin venäjällä, joka puolestaan EK:n kyselyssä sijoittui kolmanneksi (EK 2010: 9, 11). Syynä näihin eroihin voi olla juuri se, että EK:n kyselyyn ei otettu mukaan alle 30 henkilön yrityksiä.

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että monipuolinen kielitaito arvioidaan selkeästi tärkeäksi työelämässä. Vaikka Leppänen, Nikula ja Kääntä (2008) kutsuvat englantia ”kolmanneksi kotimaiseksi” kieleksi, tutkimuksemme perusteella voidaan sanoa, että englanti on tavallaan saavuttanut ”toisen kotimaisen” aseman, mutta myös ruotsia käyttää lähes kolme neljäsosaa vastaajista akateemisena ja talouden työkielenä. Tulevaisuutta ajattelen myös muiden kuin englannin kielen osaajia tarvitaan sekä yliopistojen että yritysten työelämässä.

Enää eivät vain suuret globaalisti toimivat suomalaisyritykset tarvitse toiminnassaan eri kieliä, vaan monipuolinen kielitaito on eduksi myös pienten ja keskisuurten yritysten arkipäivässä. Monipuolinen kielitaito voi edistää myös uralla etenemistä. Yliopistokyselyssä kävi ilmi, että korkeimmissa asemissa olevat (professorit ja ylempi toimihenkilökunta) osasivat ja käyttivät selvästi eniten eri kieliä työssään. Toisaalta nuoremman sukupolven kielitaito on tutkimuksemme perusteella selvästi yksipuolistumassa, ja kun verrattiin heidän ja yliopisto-opiskelijoiden vastauksia kävi ilmi, että opiskelijat käyttävät eri kieliä vielä vähemmässä määrin kuin nuorin yliopistohenkilökuntaryhmä, mikä onkin mielenkiintoinen havainto.

On lyhytnäköistä luottaa siihen, että englannilla pärjää missä vaan. Kun englanti on työelämässä nykyisin perusosaamista, juuri monipuolisesta kielitaidosta voi olla ratkaisevaa hyötyä esim. työnhaussa ja uralla etenemisessä, kaupan solmimisessa tai tutkimusyhteistyössä. Suomalaisten kielitaito on perinteisesti ollut monipuolinen ja korkeatasoinen onnistuneen koulutuspolitiikan ansiosta. Olisikin toivottavaa, että poliittiset päättäjät jatkaisivat tätä perinnettä tekemällä valtakunnallisia linjauksia, joiden perusteella vieraita kieliä tarjottaisiin perusopetuksessa koko maassa monipuolisesti ja tasavertaisesti. Nykytilanteessahan päätösvalta kielikoulutusasioissa on kunnissa, mikä mahdollista kielten opetuksen järjestämisessä paikallisesti erilaiset ratkaisut, jotka ovat usein kunnan talouden sanelemia. Tämän seurauksena opiskelijoiden mahdollisuudet opiskella kieliä eivät ole tasavertaiset eri puolilla maata. Kielikoulutus ei myöskään vaikuta olevan mikään koulutuspoliittinen prioriteetti kunnissa tällä hetkellä (Kyllönen & Saarinen 2010a, 2010b). Jos kunnat jätetään yksin priorisoimaan menojaan taloudellisten ahdinkojen aikana, suomalaisten kielitaito kapenee luultavasti entisestään. Ruotsin kielen taito takaa selvästi myös pohjoismaisen yhteistyön sujuvuuden. Suomen maantieteellisen sijainnin takia erityisesti saksan, ranskan ja venäjän kielen taitajia tarvitaan myös tulevaisuudessa suuremmassa määrin, kuin nykyinen koulutuspolitiikka tuottaa.

Kirjoittaja on erikoistutkija Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksessa.

Lähteet

Business Forum 2008. *Companies work better with languages. Recommendations from the Business Forum for Multilingualism established by the European Commission.* Brussel: European Commission [1.11.2011]
http://ec.europa.eu/languages/documents/publications/davignon_en.pdf

CILT & InterAct International 2006. *ELAN: Effects on the European Economy of Shortages of Foreign Language Skills in Enterprise.* [23.10.2011]
http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/elan_final_report_en.pdf

Eduskunta 2009. Kirjallinen kysymys 13/2009 vp. ja siihen liittyvä keskustelu. [23.10.2011]
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_13_2009_p.shtml

Elinkeinoelämän keskusliitto EK 2010. *Työelämässä tarvitaan yhä useampia kieliä.* EK:n henkilöstö- ja koulutustiedustelu 2009. [23.10.2011]
http://www.ek.fi/ek/fi/yrityskyselyt/liitteet/Tyoelamassa_tarvitaan_yha_useampia_kielia.pdf.

Euroopan Komissio 2010. *Kielistrategiaopas EU:n yrityksille.* [23.10.2011]
http://ec.europa.eu/languages/languages-mean-business/files/language-guide-for-european-business_fi.pdf

Kyllönen, Teija & Saarinen, Taina 2010a. ”Ei oo koulun tehtävä” – Kuntapäätäjien käsityksiä työelämän kielitaitotarpeiden huomioimisesta perusteella ja toisella asteella. Teoksessa Mikel Garant & Mirja Kinnunen (toim.) *Ammatillinen viestintä, koulutus ja kulttuuri - Professional communication, education and culture. AFinLAN vuosikirja 68.* Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 9–28.

Kyllönen, Teija & Saarinen, Taina 2010b. Kielikoulutuspolitiikkaa kunnissa. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta* 2010 (elokuu). [23.10.2011]
<http://www.kieliverkosto.fi/journal/article/23/kielikoulutuspolitiikkaa-kunnissa>

Leppänen, Sirpa Nikula, Tarja & Kääntä Leila 2008. *Kolmas kotimainen: lähikuvia englannin käytöstä Suomessa.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Opetusministeriö 2009. *Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia 2009–2015.* [23.10.2011]
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm21.pdf?lang=fi>

Saarinen, Sari 2008. Kielivalinnat tilastojen valossa: Englannin suosio jatkuu. *Tempus* 1/2008: 12–13.

Tilastokeskus 2010: *Yritysrekisterin vuositilasto 2009.* [23.10.2011]
http://www.stat.fi/til/syr/2009/syr_2009_2010-11-26_fi.pdf

FinGer-projektin yhteydessä julkaistuja artikkeleita

Ylönen, Sabine & Kivelä, Mari 2011. The Role of Languages at Finnish Universities. *Apples - Journal of Applied Language Studies* 5/3 2011: 33–61. [30.10.2011]
http://apples.jyu.fi/article_files/Ylonen_Kivela_final.pdf

Ylönen, Sabine & Kivelä, Mari 2011. Mehrsprachigkeit und Rolle des Deutschen an Universitäten und Hochschulen in Finnland. Teoksessa: Korhonen, Jarmo & Prinz, Michael (toim.). *Deutsch als Wissenschaftssprache im Ostseeraum – Geschichte und Gegenwart.* Akten zum Humboldt-Kolleg an der Universität Helsinki, 27. bis 29. Mai 2010. Reihe "Finnische Beiträge zur Germanistik". Frankfurt/M., Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien: Peter Lang, 303–318.

Ylönen, Sabine 2011. Deutsch als akademische Verkehrssprache. Ergebnisse aus Umfragen unter Studierenden und Universitätspersonal in Finnland. Teoksessa: Busch-Lauer, Ines & Fiedler, Sabine (toim.): *Sprachraum Europa - Alles Englisch oder ...? Berlin: Frank & Timme, 37–57.*

Ylönen, Sabine & Vainio, Virpi 2010. Mehrsprachigkeit und Rolle des Deutschen im Studium aus der Sicht finnischer Studierender. *Apples - Journal of Applied Language Studies* 4/1 2010, 29–49. [23.10.2011] http://apples.jyu.fi/article_files/Articles_2010_Ylonen_Vainio.pdf

Ylönen, Sabine & Vainio, Virpi 2009. Akateemisen saksan kielen rooli suomalaisopiskelijoiden näkökulmasta. In: Kalliokoski, J., T. Nikko, S. Pyhäniemi & S. Shore (toim.) *Puheen ja kirjoituksen moninaisuus - Variationsrikedom i tal och skrift - The Diversity of Speech and Writing*. AFinLA Yearbook 2009. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen (AFinLA) julkaisu n:o 67. Jyväskylä. 209–227. [23.10.2011] http://users.jyu.fi/~saby1/julk_Kielten-rooli-opiskelijoille.pdf

FinGer-projektin yhteydessä valmistuneita pro gradu -töitä

Kantanen, Hanna 2011. *Sprachen in der Wirtschaft: Eine Umfrage unter finnischen Unternehmen mit besonderer Berücksichtigung der Rolle des Deutschen*. Pro gradu -työ. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2011041010614>

Kivelä, Mari 2010. *Zur Rolle von Sprachen an finnischen Hochschulen. Eine Umfrage unter dem Hochschulpersonal*. Pro gradu -työ. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201012143164>

Vainio, Virpi 2008. *Zur Rolle des Deutschen im Studium aus der Sicht von Studierenden in Finnland. Eine Umfrage unter den Studierenden der Universitäten Jyväskylä und Tampere*. Pro gradu -työ. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-200901081005>